

Summary

In the article the necessity and role of the competitive advantage in the strategic management theory development is investigated. The attention is concentrated on a comparative analysis of the consideration and searching of the sustained competitive advantage sources by the various concepts: industry structure concept, resource-based view, dynamic capabilities view and relational view.

Отримано 09.09.2010

УДК 338.23

В.М. Домрачев, канд. фіз.-мат. наук, доц.,
Національний банк України, м. Київ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У ПІСЛЯКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

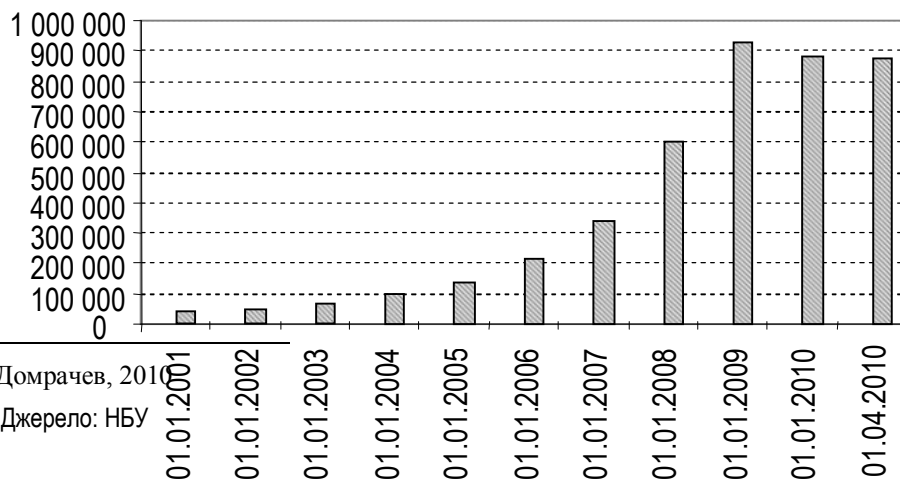
У роботі розглянуто сучасний стан банківської системи України та подано рекомендації НБУ стосовно забезпечення її фінансової стабільності.

Ключові слова: банківська система, фінансова стабільність, економічне зростання.

Постановка проблеми. Фінансова криза не зменшила дисбаланси в українській банківській системі, як і взагалі у світовій економіці. Перший квартал 2010 року банківська система України завершила зі збитками. Збитки пов'язані з одночасним зростанням депозитів фізичних та юридичних осіб і зменшенням обсягу кредитування економіки, проценти за яким є основним джерелом доходів банків.

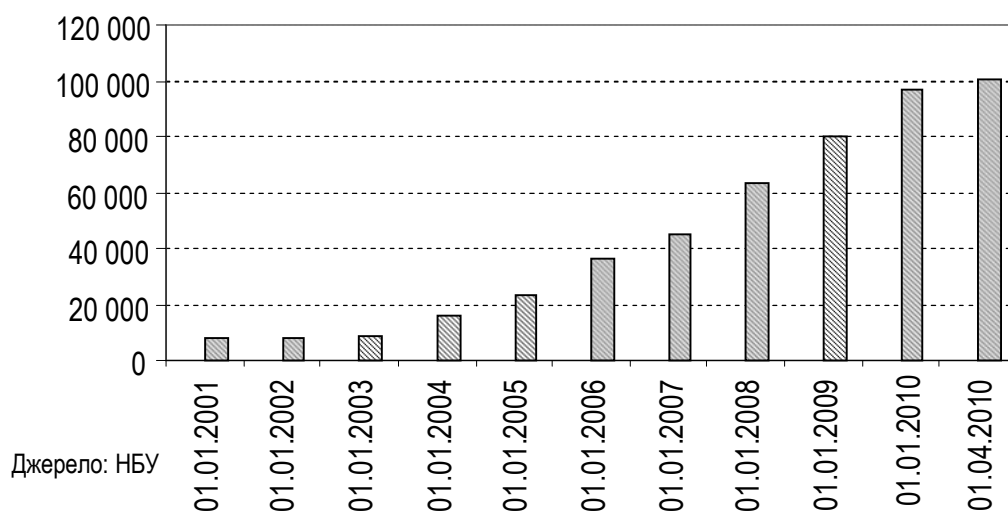
Мета статті – розглянути сучасний стан банківської системи України та надати рекомендації, які дозволять банкам сприяти відновленню економічного зростання у країні.

Виклад основного матеріалу. У результаті фінансової кризи українські банки втратили значні активи (рис. 1). Наслідком цього стало зменшення кредитування економіки (рис. 2).

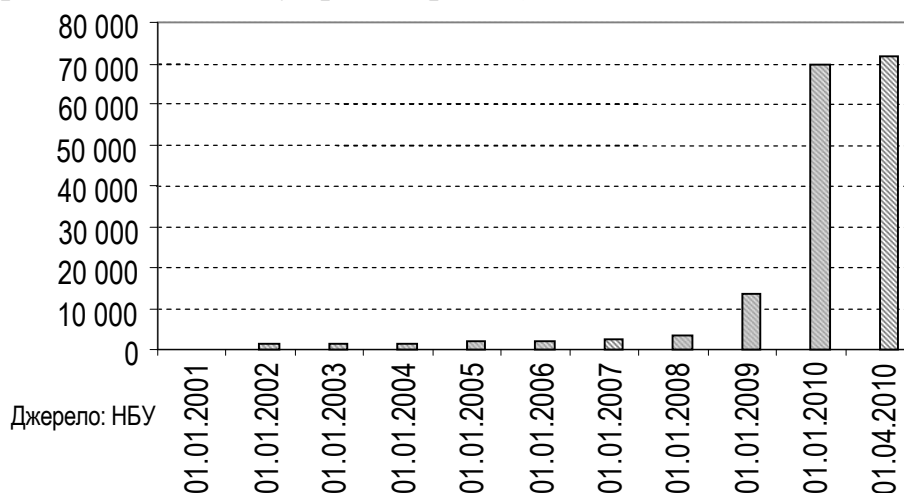
Рис. 1. Динаміка активів банків України, млн. грн.

Особливо відчутним стало зменшення довгострокових кредитів в економіку. НБУ, використовуючи приклад ФРС США, підвищував ліквідність банківської системи України за рахунок надання стабілізаційних кредитів (рис. 3). Метою стабілізаційних кредитів було дозволити банкам компенсувати відтік ресурсів з депозитних рахунків клієнтів на період фінансової кризи. Умовою надання стабілізаційних позик було їх повернення по закінченні кризи. Але кредитування не відновилося, поки позики не повертаються.

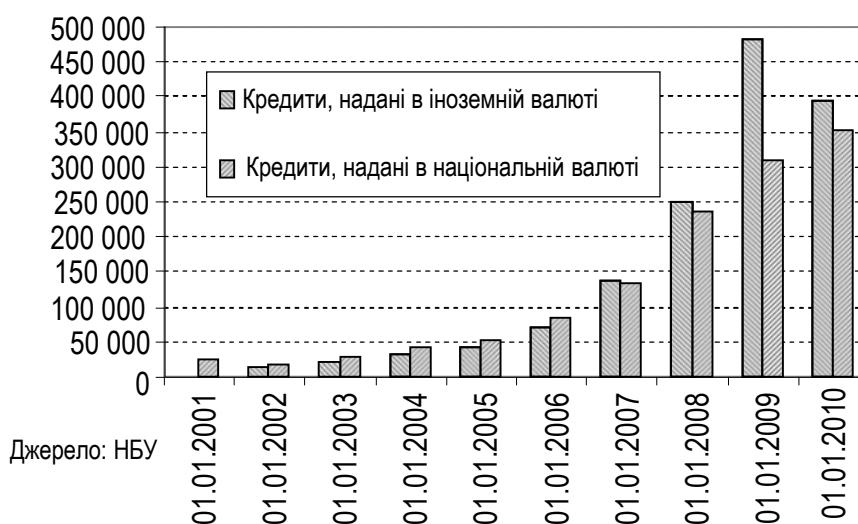
Рис. 2. Динаміка кредитів, наданих банками України, млн. грн.

Рис. 3. Динаміка високоліквідних активів банків України, млн. грн.

Частка проблемних кредитів у кредитах, наданих у 2009 році, зростає з 2,3 до 9,4 % (рис. 4). Банки не відновили довіру до платоспроможності клієнтів. Клієнти не відновили довіру до українських банків. Умовою відновлення кредитування економіки має стати посилення законодавчого гарантування своєчасного повернення кредитів. Починаючи з 2006 року, одночасно зі зростанням зовнішньої заборгованості, обсяг кредитів, наданих в іноземній валюті, став перевищувати обсяг кредитів, наданих у гривні (рис. 5).

Рис. 4. Динаміка прострочених кредитів, наданих банками України, млн. грн., (9,9 % на 01.04.2010)

Рис. 5. Динаміка кредитів, наданих банками України, млн. грн.

В основному це відбувалося за рахунок перевищення кредитування фізичних осіб в іноземній валюті над кредитуванням у гривні.

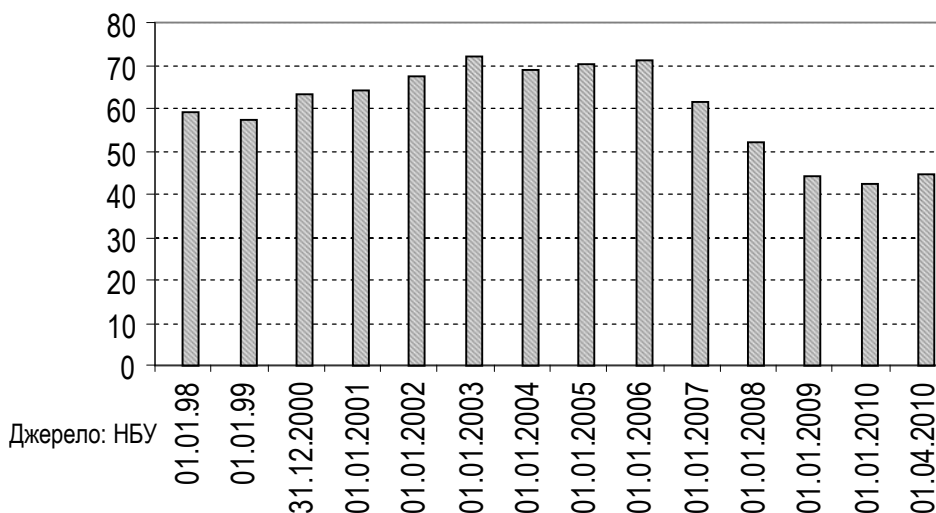
Українці за рахунок припливу іноземного капіталу опосередковано почали кредитувати іноземного виробника (купувати іноземні марки авто та побутової техніки). Результатом стало збільшення корпоративного зовнішнього боргу та падіння курсу гривні до долара США. У 2009 році значно скоротилася частка довгострокових кредитів, що свідчить про те, що банки бачать подальші ризики у поверненні кредитів. Стандартна заборгованість за кредитними операціями за станом на 01.01.2010 становила 29,6 % – найменше значення з початку тисячоліття.

Для відновлення доступності кредиту у період фінансової кризи західні центробанки знизили ціну грошей та відсоткові ставки. Те саме зробив і Банк Росії. На нашу думку, в Україні є можливість за рахунок дій НБУ ще знизити ставку кредиту в економіці, при цьому посиливши відповідальність за неповернення коштів (за рахунок зменшення ставки рефінансування НБУ).

НБУ слід запровадити додаткові інструменти, які примусять банки виконувати зобов'язання перед вкладниками (вчасно повертати депозити).

Відтік вкладів із банківської системи України був би значно більший, якби банки повертали гроші вкладникам, але завдяки НБУ цього не відбулося (введення НБУ мораторію на повернення банками вкладів клієнтам).

За час фінансової кризи в Україні скоротилася ресурсна база банків (рис. 6). Хоча загальна сума зобов'язань банків України зменшилася на 7,2 %, а сума коштів суб'єктів господарювання на 19,7 % за період (фінансової кризи) з 01.01.2009 до 01.04.2010, частка коштів фізичних осіб у державних банках збільшилася з 10 (01.01.2009) до 15 % (01.04.2010), у 10 найбільших банках з 56 (01.01.2009) до 58 % (01.04.2010). Частка коштів юридичних осіб у державних банках збільшилася з 12 (01.01.2009) до 15 % (01.04.2010), у 10 найбільших банках зменшилася з 54 (01.01.2009) до 49 % (01.04.2010). Це свідчить про зростання довіри вкладників до державних банків і про певні проблеми великих банків.

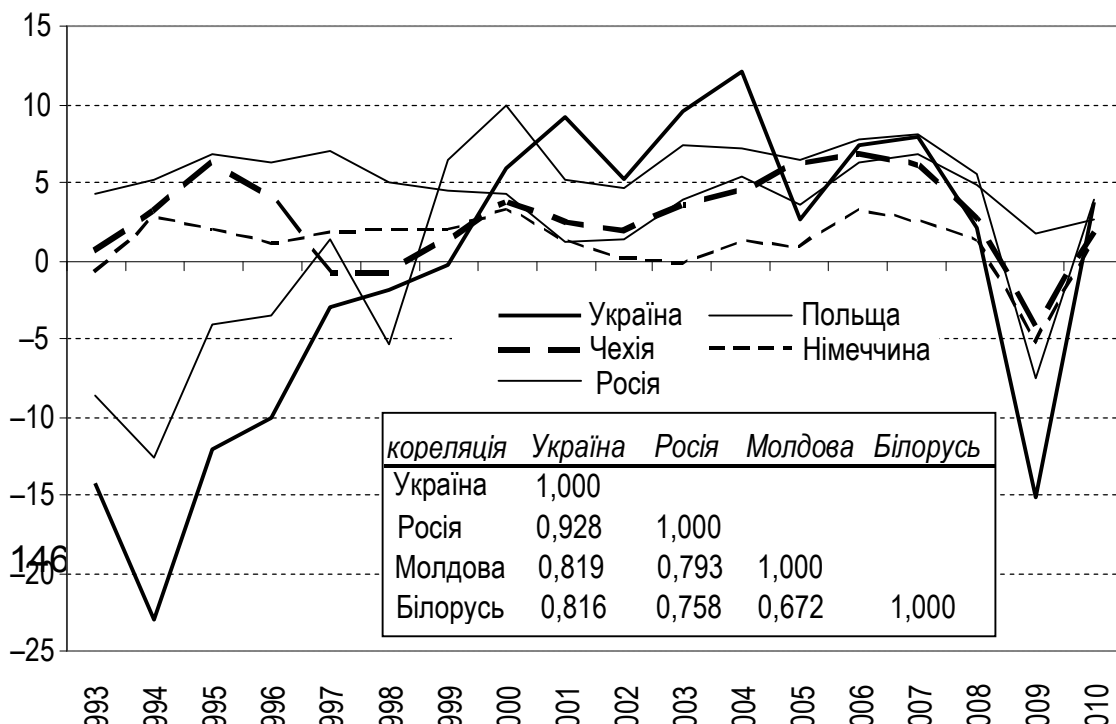

Рис. 6. Динаміка частки коштів юридичних і фізичних осіб у зобов'язаннях банків України, %

Хоча загальна сума наданих кредитів банками України за період (кризи) з 01.01.2009 до 01.04.2010 зменшилася на 8,8 %, частка наданих кредитів державними банками збільшилася з 10 (01.01.2009) до 13 % (01.04.2010), 10 найбільшими банками з 54 (01.01.2009) до 57 % (01.04.2010). Частка наданих державними банками кредитів фізичним особам залишилася на рівні 3 % (01.01.2009 до 01.04.2010), частка наданих 10 найбільшими банками збільшилася з 62 % (01.01.2009) до 65 % (01.04.2010). Частка наданих кредитів юридичним особам державними банками збільшилася з 14 (01.01.2009) до 17 % (01.04.2010), 10 найбільшими банками з 54 (01.01.2009) до 57 % (01.04.2010). Державні банки відіграють значну роль у відновленні економіки.

Збитки банківської системи України у першому кварталі 2010 року становили 4,4 млрд. грн. (38,4 млрд. грн. за 2009 р.). При цьому банки державної форми власності були прибутковими.

Позитивним фактором для банківської системи України є початок відновлення економіки, яке у свою чергу пов'язане зі зростанням економік країн – основних торговельних партнерів України. Динаміка ВВП України корелює з динамікою ВВП Росії, яка у свою чергу істотно залежить від динаміки світових цін на нафту (рис. 7). За останнім прогнозом МВФ ВВП в Україні зросте у 2010 році на 3,7 %.

Рис. 7. Річна зміна ВВП, %, 2010 р. – прогноз МВФ

Висновки. Відбувається подальша рецесія банківської системи України. За рахунок зростання ВВП країн – основних торговельних партнерів – попит на українські товари буде зростати, що призведе до зростання ВВП України. Для підтримки зростання ВВП в Україні НБУ необхідно примусити банки відновити кредитування національної економіки.

Рекомендації для Національного банку України. Згідно з рекомендаціями МВФ (документ “Доповідь з питань глобальної фінансової стабільності. Квітень 2010 року” [1]) та на думку автора, для забезпечення фінансової стабільності банківської системи НБУ будуть корисними такі рекомендації:

- посилити прозорість фінансових звітів банків;
- надати НБУ додаткові повноваження по контролю за системними ризиками;
- частіше проводити інспектування банків з метою посилення достовірності оцінки ризиків, ринкової ціни балансових та позабалансових активів;
- значно посилити вимоги до капіталу банків;
- встановити додатковий контроль за ризиками, пов’язаними з інсайдерами;
- посилити заходи впливу щодо банків, які не виконують зобов’язання перед вкладниками (замість надання цим банкам додаткових коштів);
- зростання ВВП в Україні у 2010 році не відбудеться без відновлення процесу кредитування економіки банками.

Список літератури

1. Global Financial Stability Report. Meeting New Challenges to Stability and Building a Safer System [Text] / Washington U.S.A. : Publication Services International Monetary Fund, 2010. – April. – 253 p.

Summary

In work the modern state of the banking system of Ukraine and given recommendations of National bank of Ukraine is considered in relation to providing of its financial stability.

Отримано 09.09.2010

УДК 336.144:336.71

Л.М. Єріс, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

МЕХАНІЗМ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В БАНКУ

У статті розглядаються методичні підходи щодо побудови механізму бюджетного планування в банку з метою підвищення його ефективності. На основі узагальнення наукових досліджень було визначено сутність поняття “бюджетування”, розглянуті методи бюджетування та порядок складання бюджетів у банку.

Ключові слова: бюджетне планування, бюджетування, центр витрат, центр прибутку, бюджетний регламент, бюджетний комітет, бюджет доходів і витрат, бюджет активів і пасивів, бюджет руху грошових коштів.

Постановка проблеми. Прагнення банківських установ подолати негативні наслідки кризових явищ в економіці, зумовлених впливом світової фінансової кризи, примушує їх підвищувати ефективність системи управління та її основного елемента – фінансового планування.

Важливою складовою фінансового планування в банку є формування бюджетів, виконання яких забезпечує досягнення поставлених цілей, дозволяє вчасно виявити недоліки в роботі банку і прийняти відповідні рішення щодо їх усунення, ефективно мотивувати персонал банку. Саме розроблення методики бюджетування в банках та методичних підходів, спрямованих на підвищення його ефективності, є актуальним завданням за сучасних умов.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми впровадження бюджетування розглядаються в працях таких відомих українських вчених, як М.Д. Білик, І.В. Зятковський, М.В. Тарасюк, а також зарубіжних вчених Д. Шима, К. Уорда, Е. Брігхема, Д. Террі, Г. Веллі, В.В. Ковальова, В. Бурцева, В.В. Гамаюна та ін.

Не вирішені раніше проблеми. Поряд із надзвичайною важливістю бюджетного планування в банку варто зазначити те, що й досі не існує єдиної комплексної методики бюджетування в банку, розробки бюджетних показників, єдиного підходу до перерозподілу ресурсів. Саме тому впровадження системи бюджетування досить часто супро-